

CULTURA CREȘTINĂ

revistă lunară

Redacția și Admini-
strația:
B'aj (Transilvania).

Abonamentul:
Pe an . . . 50 lei.
Pe șase luni. 25 lei.

Redactor responsabil:
Dr. Victor Macaveiu
BLAJ.

Actualități.

Reînviere și consolidare.

În timpul îndelungat al umilirilor și îngenuncherilor: în timpul desconsiderării drepturilor noastre naționale și culturale, poporul nostru n'a părăsit nicicând credința, că Dumnezeu caută cu milă spre umilința și poverile-lui, supertate cu cinste și cu resemnațiunea lui Jov, și a purtat totdeauna în suflet nădejdea, că va sosi ora, când cei puternici se vor pogori de pe scaune și se vor risipi cei mândri cu cugetul inimei lor, iar el, împilatul, el, cel socotit mort, se va ridica ca Cenușotca din poveste. Și iată, că, după marea mulțime a anilor, în cari neamul nostru a văzut aproape tot rele și după miile de săptămâni de ale patimilor, sosește ziua învierii, ziua unirii așteptată cu dor de toți Românii, împlinindu-se ceea ce zice Spiritul Sfânt, că Domnul „va înălța cornul (puterea) poporului său, mărirea tuturor cuvioșilor lui,.. a poporului, ce se apropie de dânsul“. (Ps. 148, 14).

Ceea ce a ajutat neamului nostru la împlinirea acestei admirabile opere, după harul Domnului, a fost puterea lui morală. Aceasta i-a susținut viața și în mormântul săpat de dușmanii lui și a împrumutat trupului lui slăbit un timbru de nobleță, iar sufletului de superioritate față cu împilatorii. Nu știința i-a hotărît soarta, pentru că n'au avut-o, fiind împrejurările de tot maștere pentru

progresul lui intelectual, apoi mulți dintre cei ridicați din acest neam au luminat și au îngrășat câmpuri străine de sufletul românesc. Aceia cari au căutat și au indicat pretutindeni drumul binelui pentru neamul nostru, au fost, în știință, foarte aproape de poporul incult. Ei s'au ridicat peste acesta mai mult numai cu harul tainei preoțești, de care folosindu-se sirguincios, au arătat turmei lor adevărul lucrurilor cu viața, fiind îndreptători credinței, tip blindețelor și învățători ai înfrânării. Adevărat grăiește psihologul Gustave Le Bon, scriind: „Caracterul unui popor, iar nu inteligența lui, determină evoluția sa în istorie și hotărăște destinul său. Influența caracterului e suverană în viața popoarelor. Caracterului și nu inteligenței se datorește soliditatea societăților, instituțiilor...”

Am înviat, unindu-ne ca neam, dar se văd încă pe noi urmele legăturilor, cari ne-au strâns mâinile și picioarele și se simte în viața noastră aerul de temniță, mirosul de mormânt. Suntem încă debili, anemici ca Lazar, pe care l-a înviat Domnul. Umblăm; ne obosim însă în grabă. Par'că nu ne ajută în calea progresului nici agerimea ochiului, nici elasticitatea și tăria piciorului. Și ar fi timpul suprem să ne *întărim*, să ne *consolidăm*, mai mult, să înaintăm repede, cu tărie, cu convingeri puternice și cu toată siguranța, pe calea fericirii.

Ori ce om, care are intuiția clară a lucrurilor, știe, că în o grădină fără de curățirea uscăturilor, a pietrilor, rădăcinilor, fără de a se săpa bine solul, fără de sămânță întreagă și sănătoasă, fără de lumina și căldura soarelui, nu se va produce nimic bun; așa și neamul românesc, fără de o concentrare sufletească serioasă, fără lumina minții împreunată cu căldura inimii, nu va fi capabil de reculegere economică, financiară și culturală: nu se va putea consolida. În timpul acesta de pocăință, de primenire, de desprimăvărare su-

fletească, când sutele de mii de creștini umili în mărturisire își află vindecarea ranelor și pacea pierdută, își rup lanțurile, își taie cu noui puteri drum spre ideale, își vindecă ochii orbiți de patimi, — mă cuget, cât bine ar rezulta, dacă nu numai mulțimea cu o cultură neîndestulitoare, dar cinstită și muncitoare, ci și intelectualii ar alerga la scaunul mărturisirii, ca să primească îndrumări înțelepte pentru viață, doftorii eficace pe rane și deslegare părintească. Mă gândesc mai ales la învățații, cari își folosesc inteligența, nu spre ce e bine, frumos și adevărat, ci spre a afla cele mai potrivite mijloace pentru ajungerea scopurilor lor egoiste, pentru foloasele lor, cari sunt focul și otrava binelui obștesc. Am convingerea, că o pocăință sinceră a întreg neamului nostru ar contribui mai mult și mai statornic la întărirea și fericirea statului, decât toate mijloacele, ce le caută și le aplică bărbații politici. Bindecuvântările acelei pocăințe ar fi: pacea, iubirea, fidelitatea, împăcarea dușmăniilor, încetarea certelor infructuoase, restituirea averilor și drepturilor câștigate prin fraudă, apărarea și respectarea bunurilor materiale, intelectuale și morale, bunăvoința celui mai mare față de cel mic și stima acestui pentru cel mare, munca curată și încordată a slujbașilor mulțumiți cu plata lor, apoi disprețul pentru tot ce-i superbie și trândăvie și pedeapsă justă pentru fiecare delict și crimă, bătându-se mai mult, dacă e vinovat, cel învățat și suprapus, decât cel neînvățat.

Filosoful Montesquieu zicea pe dreptul: „Lucru admirabil, religiunea creștină, care se pare a avea ca obiect numai fericirea în viața viitoare, ne asigură fericirea și în viața pământească“.

Cât de bine ar fi, dacă ar înțelege toți conducătorii noștri, că fără purificarea sufletelor nu se poate consolida țara întregită.

SENIOR

Pagini de istorie.

Cumanii și episcopia lor.

(II.)

4. Cumanii și războiul civil din Rusia. — A doua năvălire în Ungaria. — Intâia invazie în imperiul bizantin sub Alexios Comnenul.

Cumanii, făcând alianță cu Pecenegii dela Dunăre, voiau să aibă drum deschis spre împărăția bizantină. Regiunea dunăreană trebuia să le fie un centru din care să se reverse asupra imperiului vecin și în care să se retragă încărcăți de pradă. Cumcă ei aveau de gând să stea aici mai multă vreme, reiese și din faptul, că acest popor nomad se apucase de agricultură, sămănând meiu și grâu¹⁾. Numai războiul civil din Rusia i-a silit să 'ncheie, la 1078, o pace grabnică cu Bizantinii, spre a putea porni în altă direcție.

La 1078, ei se despărțesc de Pecenegii dela Dunăre, fiind chemați în Rusia de doi prinți, a căror ambiție fratricidă ajunsese așa departe, încât nu se sfiau a se alia cu acești barbari, spre a primi ajutor în luptele lor civile. Cronicarul rus contemporan, care-și iubește așa de mult patria, relatează tristul eveniment cu o vădită strângere de inimă: „Oleg și Boris aduseră pe păgâni împotriva pământului rusesc și porniră împreună cu Polovții asupra lui Vsevolod (domnul Cernigovului) Acesta le ieși înainte pe râul Sojița, dar Cumanii bătură pe Ruși, mulți din aceștia rămânând uciși pe câmpul de luptă“²⁾. Biruitorii devin stăpâni pe țara Cernigovului, al cărei prinț fuge la Chiev, spre a cere ajutor dela marele duce Isiaslav. Acesta, plin de compătimire față de nenorocitul său frate, chiamă în ajutor pe cei doi fii ai săi, Iaropolc și Vladimir Monomahul. Cernigovul e recucerit, Cumanii sunt alungați, dar marele duce rămâne pe câmpul de onoare, străpuns de o lance cumanică³⁾. Vesvolod îi urmează pe tronul Chievului (1078—1093).

Dar cu aceasta nu se sfârși războiul civil, căci în anul următor, 1079, un alt trădător rus, prinț și el, Roman Sviato-

¹⁾ Anna Comnena, Alexias VI, ed. Migne, col. 254: ἀροτριῶντες ἔσπειρον κέκρυον τε καὶ πρῶον.

²⁾ Nestor, op. cit., cap. 70, ad an. 6586 (= 1078), Leger 168.

³⁾ Karamsin, op. cit., pag. 105—7.

slavici, partizan al lui Oleg, aduce din nou pe Cumani în țară, împotriva lui Vsevolod. Marele duce însă încheie îndată pace cu primejdioșii păgâni, cari, primind condițiile favorabile, se retrag omorînd pe Roman¹⁾. Se pare că generalul care conducea aceste expedițiuni împotriva Rusiei e prințul cuman *Osen*, a cărui moarte, cronicarul o relatează la 1082, ca un eveniment însemnat²⁾.

La o nouă năvălire în Rusia, în anul 1083, Cumanii se loviră de pieptul viteazului Vladimir Monomahul, care-i bătut pe malurile Desnei și ale Khorolului, luând prizonier pe generalul lor și capturându-le toată prada³⁾. Biruința aceasta era echivalentă cu o respingere pe tot frontul.

În urma acestei înfrângerii, pustiitorii Rusiei au stat mai mult în țările noastre până la 1085, când li se oferă un prilej minunat pentru o nouă invazie în Ungaria. Aici domnia dela 1077 Ladislau cel Sfânt, care se distinsese ca general în lupta maghiaro-cumană de lângă Dobâca. Prin ridicarea lui pe tronul sfântului Ștefan, ex-regele Solomon e îndepărtat definitiv dela domnie. Atunci Solomon, care-și apăraseră țara atât de vitejește cu prilejul celei dintâi invazii cumane, devine aventurier și, ce e mai rău, trădător de țară. El trece, la 1085, cu o ceată de Unguri, aventurieri ca și dânsul, în Cumania la prințul *Cutesc*, rugându-l să-l ajute, în schimbul unor făgăduințe strălucite, a-și recâștiga tronul pierdut. În caz de izbândă, Transilvania trebuia să cadă la Cumani. Prilejul era cu atât mai bine venit, cu cât hordole cumane nu erau încurcate nici în Rusia, nici în împărăția Romeilor. *Cutesc* deci și Solomon, în fruntea Cumanilor, năvălesc, la 1086, în Ungaria, probabil tot prin Ardeal, și înaintează până în provincia Ungvár. Ladislau însă, ieșindu-le înainte pe neașteptate la Bököny în comitatul Szabolcs, îi bate așa de cumplit, încât mai multe mii de Cumani rămân pe câmpul de luptă, iar *Cutesc* și Solomon scapă numai prin fugă⁴⁾. Acesta din urmă, cu ceata lui de aventurieri, rămâne deacuma la Cumani, spre

¹⁾ Nestor, op. cit., cap. 71, ad an. 6587 (=1079), Leger 172.

²⁾ Idem, op. cit., cap. cit., ad an. 6590 (=1082), Leger 172.

³⁾ Karamsin, op. cit., II 119, după »Instrucțiunea lui Vladimir«.

⁴⁾ Chronicon Budense, ad an. 1086, ed. cit., pag. 165—6.

— Thurocz, Chronica Hungarorum, II cap. 56, ed. cit., pag. 130. — Büdinger, op. cit., pag. 74.

a năvăli cu dânșii în imperiul bizantin, în primăvara anului următor.

Nereușind expediția din Ungaria, Cumanii și Solomon cu ai săi se unesc cu Pecenegii dela Dunăre, pentru a-și căuta pradă în împărăția lui Alexios Comnenul (1081—1118). Fiica acestui împărat își începe cartea a 7-a a Alexiadei sale în chipul următor: „Sosind primăvara, Tzelgu, comandantul suprem al oștirii scitice, trece strămtorile munților ce stau deasupra Dunării, și, cu o armată amestecată din diferite neamuri, în număr de aproape 80.000 de oameni, parte Sauromați și Sciți, parte Daci (căci și din armata dacică o parte nu mică urma pe Tzelgu sub conducerea unui oarecare Solomon), începu să pustiască orașele dimprejurul Chariopolului¹⁾. Anna Comnena vorbește aici de o armată năvălitoare, compusă din trei neamuri, pe cari le desemnează, după obiceiul ei, cu numiri arhaice: *Sauromați, Sciți, Daci*. E sigur, că prin „*Daci*“ scriitoarea bizantină înțelege pe Unguri; aceasta reiese din amintirea comandantului lor Solomon, care-i cunoscutul ex-rege maghiar; de altminteri, acesta-i numele obișnuit la Anna pentru a desemna pe Unguri; astfel, voind să spună că cruciata întâia a trecut prin Ungaria, ea întrebuintează „*διὰ τῶν Λαζῶν*“²⁾; solii craiului (*κραλῆς*) ungar vin la Alexios Comnenos „*ἐκ τῶν Λαζῶν*“³⁾; la ciocnirea maghiaro-bizantină din 1057, conducătorii Ungurilor se numesc „*οἱ τῶν Λαζῶν ἀρχηγῆται*“⁴⁾. Prin „*Sauromații*“ Annei înțelegem pe Cumani, a căror participare la această năvălire se dovedește din izvoarele ungurești citate mai jos, și despre cari fiica lui Alexios scrisese în capitolul precedent, că sunt de origine *sauromată*. În sfârșit, „*Sciții*“, întru cât se deosebesc de Sauromați și Daci, nu pot fi decât Pecenegii, a căror alianță cu poporul

1) Anna Comnena, Alexias VII, ed. Migne, col. 532: „*Ἐαρος δὲ ἐπιμανέντος, διελθὼν ὁ Τζελγὸς τὰ ὑπερκείμενα τοῦ Λανούβεως πέμπη (ἡγεμῶν δὲ οὗτος παρέχων τοῦ Σκυδικοῦ στρατεύματος), σύμμικτον ἐπαγόμενος στρατεύμα ἰσοῦσι χιλιάδας ὀγδοήκοντα ἐκ τε Σαυροματῶν καὶ Σκυθῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ Λαζικοῦ στρατεύματος οὐκ ὀλίγους, ὧν ὁ οὕτω καλούμενος Σολομῶν δημομαγωγὸς ἦν, τὰς κατὰ τὴν χαριούπολιν παρακείμενας πόλεις ἐληΐξετο*”.

2) Alexias X, ed. Migne, col. 721.

3) Alexias XIII, ed. Migne, col. 1025.

4) Alexias III, ed. Migne, col. 296.

cuman e descrisă de Anna tot în capitolul precedent. Trecerea din Ardeal prin strămtorile munților ce stau deasupra Dunării, adică la nordul Dunării, se referă de fapt numai la Cumanii și Ungurii lui Solomon, cari, fugăriți de Ladislau, se coborîseră la Pacinații dela Istru. Anul 1087, indicat prin desfășurarea evenimentelor, e pus explicit în cronica contemporană a lui Bernold¹⁾. În acelaș context e pusă această invazie și de izvoarele ungurești. Astfel, Cronica din Buda, după ce a expus alungarea din Ungaria a lui Solomon și a Cumanilor, adaugă: „At rex Salomon cum latrunculis Cunorum invasit Bulgariam et confinia Graeciae“, înțelegând prin aceasta din urmă imperiul bizantin²⁾.

Armatele aliate, sub comanda supremă a lui *Tzelgu*, devastează Chariopolul și regiunile dimprejurul acestui oraș, adunând bogata lor pradă într-un loc bine adăpostit, numit Scoteinds. Doi generali bizantini, dintre cari unul Nicolae Maurocatalo, pornesc împotriva lor, așezându-și cartierul general mai întâiu la Pamphylos, apoi în orașelul Cule, urmăriți de aproape de barbarii lui *Tzelgu*. Ziua a doua se dă o luptă crâncenă în șesul de lângă acel orașel. Deși *Tzelgu* se luptă ca un leu, rupând falangele Bizantinilor, aceștia își refac vitejește șirurile și reușesc să ucidă pe comandantul barbarilor aliați, punând pe fugă sălbatecele lui horde. „Prin biruința aceasta, Macedonia și împrejurimile Filipopolului au fost curățite de Sciți“³⁾.

Cronica din Buda e de acord cu Anna Comnena, exagerând numai numărul Cumanilor căzuți în lupta de lângă Cule: „At rex Salomon cum latrunculis Cunorum invasit Bulgariam et confinia Graeciae, ubi ab exercitu imperatoris Graeciae miserabiliter sunt percussi, e quibus valde pauci evaserunt“⁴⁾.

¹⁾ Apud Büdinger, op. cit., pag. 74. — Roesler, op. cit., pag. 84. — A. D. Xenopol repetă și în ediția a doua a Istoriei Românilor (II, 249) anul »1013«, raportând la acest an cuvintele Annei citate de noi sub nota I pg. 70. Xenopol uită că Anna Comnena vorbește aici de o expediție împotriva tatălui ei *Alexios Comnenos*, care a domnit dela 1081—1118. La »1013« Cumanii nu erau încă în Europa.

²⁾ *Chronicon Budense*, ed. cit., pag. 168. — Thurocz, *Chronica Hungarorum*, II, cap. 56, ed. cit., pag. 131.

³⁾ Anna Comnena, *Alexias VII*, ed. Migne, col. 532—3.

⁴⁾ *Chronicon Budense*, ed. cit., pag. 168—9. — Thurocz, *Chronica Hungarorum*, II cap. 56, ed. cit., pag. 131.

Cumanii în retragerea lor trec Dunărea în țările noastre, pe când Pecenegii rămân, în mare parte, pe malul drept al fluviului, mai ales în Dobrogea, unde era centrul lor politic. Anna Comnena nu spune nimic despre soarta lui Solomon, pe când Cronica din Buda susține că, în urma dezastrului dela Cule, ex-regele-Ungariei a fugit dela Cumani și s'a făcut pustnic, ducând o vieață plină de pocăință, și murind ca sfânt la Pola în Istria. Totul ar fi frumos, dacă Bertholdus Constantiensis, Annalista Saxo și Engelhusius n'ar afirma că Solomon a murit în lupta cu Bizantinii¹⁾.

5. Cumanii și distrugerea Pacinaților. — A treia năvălire în Ungaria.

Alianța cumano-pacinată nu putea fi de lungă durată, deoarece Cumanii, văzând tot mai mult slăbirea Pacinaților, se hotărăsc la pasul definitiv pentru a lua locul lor. Un prilej bun pentru executarea planului le oferia războiul pacinato-bizantin din anul 1088, când Pecenegii năvălesc din nou în imperiul lui Alexios I Comnenos.

Acesta-i respinge până la Silistra, pe care o cucerește, afară de două forturi, apărate cu înverșunare de barbari. Apărătorii întăriturilor însă văzându-se primejduiți, trimit pe cunoscutul lor general *Tatu* peste Dunăre, pentru a chema în ajutor pe aliații lor Cumani. Intr'aceea, înainte de sosirea acestora, se dă lupta definitivă, în care, în urma unei strategeme pacinate, armata bizantină e învinsă, împăratul însuș abia putând scăpa din ploaia săgeților dușmane. Când biruința era câștigată, sosește și *Tatu* de peste Dunăre, cu hordele cumane. La vederea mării mulțimi de prizonieri și a prăzii bogate, Cumanii cer să li se facă și lor parte, avându-se în vedere cel puțin ostenelele drumului. Pecenegii însă nevoind să le dea nimic, se încinge o luptă crâncenă, în care Cumanii bat cumplit pe învingătorii lui Alexios Comnenos, înfundându-i în locurile mlaștinoase numite *Uzulimna* și ținându-i împresurați acolo la gurile Dunării, întocmai cum făcuseră odată *Uzii*, dela cari mlaștinile își trăgeau numele. Numai lipsa de provizii sili pe Cumani să se retragă, părăsind ieșirile *Uzulimnei*. După aprovizionare însă, ei se întorc îndată cu puteri nouă, hotărâți a înfrânge pentru totdeauna pu-

¹⁾ Podradezky, *Chronicon Budense*, pag. 169, nota 4. — Büdinger, op. cit., pag. 74.

terea pacinată, hotărîre ce coincidea cu planul marelui Alexios al Bizanțului.

Pe temeiul acestui plan comun, drumul era deschis pentru o alianță bizantino-cumană, menită să șteargă din istoria lumii pe urgisiții Pecenegi. Spre acest scop, Cumanii trimit o solie la împăratul bizantin, care-și aduna o nouă armată la Beroe, rugându-l să-i primească și pe ei ca aliați împotriva Pacinaților. Împăratul, temându-se de curse, se mulțumește cu o primire amabilă a solilor cumani, pe cari îi încarcă cu daruri și, dându-le a înțelege că-i va chema la nevoie, îi roagă ca deocamdată să se întoarcă acasă, dincolo de Istru, invocând totodată pacea pe care a fost silit s'o încheie cu Pacinații biruitori la Silistra¹⁾.

N'au fost însă curse. Cumanii voiau serios nimicirea Pecenegilor. Dovadă e faptul că la 1091 iau și ei parte însemnată, în calitate de aliați ai lui Alexios, la lupta de exterminare a Pacinaților. Rușinea dela Silistra, împăratul o spală strălucit lângă râul Oenus (astăzi Marița), în localitatea numită Lebune (*Λεβονη*). Pe lângă Cumanii cari veniseră în număr de 40.000 în ajutorul împăratului, Anna Comnena mai amintește și legiunile recrutate de generalul bizantin Nichifor Melissenus, legiuni compuse din „Bulgari și din păstorii tineri și oțeliți în muncă ai Valahilor nomazi“. Încăierarea a fost îngrozitoare. Pecenegii înțelegeau că e vorba de stărpirea lor. Femei, copii, luptători în floarea vârstei și bătrâni: tot neamul lor era angajat în luptă, desfășurându-și suprema lor forță, întocmai ca acele vegetale cari, înainte de a muri, își arată maximul de energie productivă. Dar toată înverșunarea lor n'a servit la altceva, decât la o glorie postumă. Zădarnică a fost și încercarea de mituire a fraților lor Cumani: aceștia se luptau ca niște lei sub conducerea împăratului, care zdrobește pentru totdeauna puterea pacinată în ziua de 29 Aprilie 1091²⁾.

¹⁾ Anna Comnena. *Alexias VII*, ed. Migne, col. 533—569.

²⁾ *Alexias VIII*, ed. Migne, col. 616—628.

A. D. Xenopol repetă și în ediția a doua a *Istoriei Românilor*, II (București 1914) pag. 250, ca Pacinații au fost zdrobiți între 1083—1096 de *Isaac Anghelul* într-o luptă la Lebune și citează ca dovadă cartea VIII-a din *Alexiada* Annei Comnena, pe care se vede că n'a citit-o, căci altminteri ar fi aflat că biruitorul dela Lebune e tatăl scriitoarei, Alexios I Comnenos (1081—1118). Isaac Anghelul ajunge la tron abia la 1185.

Biruința aceasta șterge definitiv din istoria lumii pe aceia cari au stăpânit țările noastre timp de aproape două veacuri. „A fost fatală pentru neamul pacinat ziua de 29 Aprilie, — scrie fiica marelui biruitor — căci nu o armată, dar o mulțime fără număr a unui neam întreg a fost stărpiată până la nimicire într'o singură zi, printr'un singur succes al armelor, așa că n'a mai rămas din ei nici unul în viață, ci toți — bărbați, femei și copii — au fost adunați într'o singură movilă de cadavre ale aceluiaș măcel¹⁾. Deși avem dovezi, că Anna Comnena, în apoteoza tatălui ei, exagerează rezultatul luptei dela Lebune cu privire la numărul celor căzuți, rămâne totuș stabilit că lovitura din 29 Aprilie 1091 înseamnă înfrângerea pentru totdeauna a puterii pacinate.

Generalii Cumanilor în această luptă erau *Togorta* (*Τογορτάς*) și *Maniac* (*Μανιάς*), cum îi numește Anna Comnena²⁾, nume corupte din *Togor-Khan* sau *Tugor-Khan* (hanul Tugor) și *Boniac* al izvoarelor rusești. Prizonierii pecenegi, despre al căror mare număr vorbește fiica lui Alexios, au intrat în armata bizantină, iar cetele pacinate cari nu luaseră parte la luptă sau cari au scăpat din aceea scaldă de sânge, se refugiază în Ardeal, spre a scăpa de Cumanii biruitori. Aceasta pare a fi originea Pacinaților din Transilvania, cunoscuți acolo sub numele de Patzinati, Pacenati, Pacinaci, Piceni, Bisseni, Bessi, la cari s'au adăugat mai pe urmă și elemente cumane, așa că pe la 1158 un martor ocular, Otto de Freysingen, putea desemna Ardealul prin „Pacinatorum et Falorum campania“³⁾. Pacinații dintre Ural și Volga erau deja subjuogați de Cumani; astfel se explică prezența lor în armata cumană după 1091, prezență dovedită din izvoarele rusești.

După zdrobirea Pacinaților la Lebune, Cumanii trec îndată Dunărea, spre marea mirare a împăratului Alexie, care n'avu vreme să-i răsplătească pentru vitejia lor⁴⁾: dovadă

¹⁾ Alexias VIII, ed. Migne, col. 628.

²⁾ Alexias VIII, ed. Migne, col. 616. O altă lecțiune are *Τογορτάς*.

³⁾ Muratori, *Scriptores rerum Italicarum*, vol. VI, pag. 665 apud Ioan. Barbovescu, în *Romänische Revue*, an. VII (Viena 1891) 48: »Inter aquilonem et item orientem Pacinatorum et Falorum (Cumani), maximam venationum copiam habente, sed vomere ac rastro pene experte, campania«.

⁴⁾ Alexias VIII, ed. Migne, col. 632.

lamurită că ei nu urmăriseră altceva decât stărpirea Pecenegilor. Anna Comnena nu cunoaște pricina acestei grabnice dispariții; izvoarele ungurești însă ne ridică orice nedumerire. Cumanii aflaseră despre plecarea lui Ladislau I, cel Sfânt, în Croația, unde avea de regulat succesiunea la tronul regatului croat, care devenise vacant tocmai la 1091. Acuma, în absența regelui, li se oferia un prilej minunat pentru o nouă năvălire în Ungaria, unde prezența regelui le fusese fatală la ultima invazie.

Ei năvălesc deci în Ardeal, prin pasul Branului, în Maiu 1091, sub conducerea generalului *Kopulci*, lăsând în Țara-Românească pe *Tugor* și *Boniac* pentru refacerea hordelor sguduite în viforul dela Leburne. După devastarea Transilvaniei, barbarii trec, probabil tot prin munții *Meseș*, în Țara-Ungurească, pustiind mai ales comitatul Bihorului, unde zăbovesc mai mult cu adunarea prăzii; de aici înaintează spre regiunile Tisei, prădând cu o deosebită furie ținutul din dreapta acestui râu până aproape de Pesta. Încărcați de o pradă, cum nu se mai pomenise în Ungaria, și mânănd înaintea lor coloanele de prizonieri, Cumanii se coboară în Banat, unde, nu departe de Timiș, îi ajunge din urmă pe neașteptate regele Ungariei, care, la vestea invaziei, alergase cu o repeziune fulgerătoare în apărarea țării cotropite. Aici, lângă un pârâu numit de atunci „Pagani” (*Poganis*), Ladislau reuși să-i încercuească atât de grozav, încât numai un singur servitor cuman, cu numele *Eskembu*, a putut scăpa ca prin urechile acului, spre a duce vestea dezastrului la hordele rămase în Țara-Românească. *Kopulci* cu mai mulți nobili rămâne pe câmpul de luptă; cei rămași în viață sunt luați prizonieri; marele număr al acestora se poate deduce din faptul că, pe când ostașii regelui voiau să-i omoare, sfântul Ladislau striga prin rândurile armatei să nu-i ucidă, ci să-i cruțe pentru a-i face creștini. La vestea nenorocirii de lângă Timiș, Cumanii din Muntenia, voind să-și răsbune moartea fraților lor și să libereze pe captivi, pornesc împotriva lui Ladislau sub conducerea hanului *Akuz*¹⁾. Dar regele îi bate și pe ei lângă Dunăre în părțile Orșovei²⁾.

¹⁾ Ak = alb, uz = liber; amândouă numirile înseamnă nobleță.

²⁾ Thurocz, *Chronica Hungarorum*, II cap. 57, ed. Schwandtner, pag. 132, — Büdinger, op. cit., pag. 79—80. — Dr. Aug.

Prizonierii luați în aceste două lupte au fost așezați între Tisa și Zagyva, regiune numită mai pe urmă Iazigia, Ladislau luând toate măsurile pentru încreștinarea lor³⁾. Astfel avem o „Cumanie“ și în Ungaria.

6. Cumanii iarăș în Rusia. — A doua năvălire în imperiul bizantin sub Alexie Comnenul.

Bătuți până acuma totdeauna de Unguri, Cumanii nu mai încearcă multă vreme să treacă în țara lor. Pe de altă parte, alianța cu împăratul bizantin fiind încă proaspătă, imperiul lui Alexios e scutit și el deocamdată de valurile veșnic în mișcare ale Cumanilor. În schimb, privirile lor se îndreaptă iarăș spre Rusia.

La 1092, zilele din urmă ale lui Vsevolod, mare duce al Chievului, fură amărâte de o sălbatecă năvală barbară. În anul acesta — scrie Nestor — „Cumanii făcură din toate părțile un mare războiu“. Orașele și satele de pe malurile Niprului sunt cucerite și devastate, iar o parte din ele, reduse în cenușă. Slabul și bătrânul Vsevolod nu îndrăznea să se ridice împotriva uraganului care pustia meleagurile rusești. Nu rămânea alt mijloc pentru îndepărtarea barbarilor decât a le oferi pradă în țară streină. Un prinț rus, Vasilco Rostislavici, reuși să-i induplece a părăsi Rusia, unindu-se cu dânsii pentru a ataca Polonia, care era tot atât de slăbită prin desbinări interne ca și Rusia. Astfel, Vasilco, prințul Peremyslei, liberă pentru scurtă vreme Rusia, ducând pe Cumanii împotriva Poloniei¹⁾.

Bunea, *Încercare de istoria Românilor până la 1382* (București 1912) 124. — Katona și Bűdinger, cari vorbesc de o invazie *pacinato-cumană*, ignorează evenimentul de a Lebane, 29 Aprilie 1091.

³⁾ Weber, *Kumanen*, în *Wetzer und Welte's Kirchenlexikon*², VII (Freiburg i. Br. 1891) col. 1242, cu anul greșit. — Cu privire la »Iazigia«, să se noteze că acest nume s'a dat Cumaniei din Ungaria mai *întâiu în veacul al XIV-lea*; apoi, să nu se amestece »Iazigii« aceștia, cu Iazigii *Metanaști sau Iassoni*: »Iazigii« noștri sunt un corp de armată alcătuit din Cumanii și cuvântul e o latinizare (*lasyges*) a ungurescului »*jász*« = arcaș. Cumanii dintre Tisa și Zagyva formau corpul de arcași din armata maghiară. Vezi despre aceasta articolul citat al lui Weber; apoi Roesler, *Romänische Studien*, pag. 333; Géza Kuun, *Kodex Cumanicus*, pag. LXXXIII—IV, unde însă înzadar face aluzie la numele orașului Iași.

¹⁾ Nestor, *Cronica rusească*, cap. 75, ad an. 6600 (=1092); Leger, 180.

Murind, la 1093, Vsevolod, și urmând pe tronul Chievului Mihail Sviatopolc (1093—1112), Cumanii trimit soli la acesta, arătându-și dorința de a trăi în bună înțelegere cu Rusia. În mândria sa însă, tânărul mare-duce avu imprudența de a arunca în temniță pe solii cumani. Scump a trebuit să plătească această mândrie. Barbarii inundară îndată provinciile lui. Era un jaf și un pârjol, cum numai furia răsbunării poate inspira. Vladimir Monomahul, domnul Cernigovului, cu fratele său Rastislav al Pereiaslavei, vin în ajutorul lui Sviatopolc, depunând vechile lor certe sub zidurile Chievului. La Trepol, pe Stugna, afluent pe malul drept al Niprului, se dă lupta fatală pentru Ruși, la 26 Maiu, Înălțarea Domnului, 1093. Cu toată vitejia lor, creștinii sunt bătuți și fug în debandadă peste Stugna și Nipru. Tânărul Rastislav se îneacă în Stugna, iar în urma fugarilor vin Cumanii ca o revărsare de potop, amenințând însăș capitala Rusiei. Sărmanul Sviatopolc își adună din nou trupele sguduite și le iese înainte la Jelan, localitate așezată la nord de Chiev. Lupta e mai înverșunată ca la Trepol. Dar totul se reducea numai la o datorie împlinită. Rușii sunt bătuți din nou, la 23 Iulie 1093¹⁾.

E mișcător tabloul zugrăvit de cronicarul contemporan, cu privire la rezultatul acestor cotropiri cumane. „Orașele și satele sunt pustii. Trecem prin fânețele pe unde pășteau odinioară hergheliile de cai, turmele de oi și cirezile de vite: acum toate le vedem părăsite. Ogoarele acoperite de buruieni au devenit sălașul animalelor sălbatece. Cumanii duc pe locuitorii țării în stepele lor. Schingiuți, istoviți de foame, sete și mizerie, cu fața palidă și pielea înegrită, Rușii pleacă desculți și rupți prin țări streine, la popoare sălbatece. „Eu sunt din orașul cutare“, zice unul; „eu din satul cutare“, răspunde altul, cu lacrimi în ochi. Astfel se întrebă, plângând, unul pe altul despre originea lor, ridicând ochii scăldați în lacrimi către Cel de sus, care singur cunoaște tainele viitorului“²⁾.

Prințul cuman care conducea invazia din 1093 e acelaș care s'a luptat la Lebune alături de marele Alexios al Bizanțului, — e *Tugor-Khan*. Sviatopolc s'a putut convinge acum,

¹⁾ Nestor, op. cit., cap. 76, ad an. 6601 (= 1093), Leger 181—9.

²⁾ Idem, ibidem.

după dezastrul dela Tropol și Jelan, că dușmănia cu un asemenea bărbat înseamnă ruina totală a Rusiei. El se împacă deci cu hanul Tugor, luând în căsătorie pe fiica acestuia¹⁾.

Abia se încheiase mult dorita pace, când un alt han cumani, cu numele *Tmuto*, sguduie iarăș pământul rusesc. El era chemat de Oleg Sviatoslavici, care voia să cucerească Cernigovul dela Vladimir Monomahul. Acesta însă își iubia prea mult patria, pentru a duce cu Oleg o luptă fratricidă, care periclita binele obștesc al țării. El cedează mai bine lui Oleg provincia sa, retrăgându-se cu femeie și copii în principatul Pereiaslavei. „Cumanii însă pustiiră țara Cernigovului; Oleg nu-i împiedeca, deoarece el îi chemase. Astfel Oleg aduse în Rusia pe acești păgâni pentru a treia oară. Iertez Dumnezeu acest păcat — concludă călugărul contemporan —, căci mulți creștini au mai pierit atunci: unii duși în robie, alții împrăștiați prin țări streine“²⁾.

În anul următor, 1095, un aventurier bizantin reuși să ducă pe Cumani în împărăția lui Alexios Comnenos. Diogen, împăratul Bizanțului, murise vitejește la Antiohia într-o luptă împotriva Turcilor. Sub domnia marelui Alexie, se ridică în imperiul acestuia un aventurier de origine orientală, dându-se drept fiu al lui Diogen, și pretinzând, în această calitate, tronul Bizanțului. Alexios îl surghiunește în Crimeea, închizându-l într'un turn din Chersona. Prin fereastra turnului, pretinsul fiu al lui Diogen ajunge în contact cu neguțătorii cumani, cari furnicau în acest port, și reuși a-i convinge că al lui e de drept tronul imperiului bizantin. Diplomația nocturnă, exercitată prin fereastra turnului din port, ajungând la bun sfârșit, Cumanii îl coboară din turn cu ajutorul unei funii, îl iau în țara lor și-l proclamă de împărat bizantin. La 1095, barbarii, împinși de fâgăduințele acestui vântură-țară, năvălesc în imperiul Romeilor, ducând cu sine pe noul împărat, pentru a-i cuceri tronul deținut de Alexie Comnenul. Pe când acesta se afla la Anchialus, în Tracia lângă Marea Neagră, un fruntaș valah, cu numele *Pudlus*, îi aduce noaptea vestea, că o mulțime de Cumani, trecând Dunărea, au năvălit în împărăția bizantină.

Comandantul suprem al cotropitorilor e tot hanul *Tugor*. Despre marea lor mulțime ne putem face o idee din faptul,

¹⁾ Idem, cap. 77, ad an. 6602 (= 1094), Leger 189.

²⁾ Idem, ibidem.

că numai generalul *Kitzes* avea sub sine 12.000 de Cumani. Conduși de Valahi prin trecătorile Balcanului, Cumanii ocupă mai multe orașe, pătrunzând până sub zidurile Adrianopolului. Energicul împărat însă, reușește să pună mâna pe îndrăznețul aventurier, oprind totodată, printr'o luptă crâncenă, înaintarea barbarilor spre Constantinopol; 7000 de Cumani rămân pe câmpul de luptă; 3000 sunt luați prizonieri, iar restul fuge, urmărit de Alexios, până dincoace de Balcan, unde sunt bătuți din nou și aruncați peste Dunăre.

Era deja iarnă. Împăratul se întoarce în triumf la Constantinopol, iar Cumanii se îndreaptă iarăș spre nenorocita Rusie¹⁾.

7. Luptele Cumanilor în Rusia la sfârșitul veacului al XI-lea.

După atâtea invazii și lupte, Cumanii simțiau nevoia liniștei, pentru a-și putea reface forțele slăbite. În conștiința puterii sleite, doi prinți cumani, *Itlar* și *Kytan*, se îndreaptă către Vladimir Monomahul, care acuma domnia în țara Pereiaslavei, cerând încheierea unui tratat de pace și bună înțelegere cu Rusia, istovită și ea în urma războiului civil și a invaziilor barbare. Cererea e primită și pacea încheiată chiar în iarna anului 1095. După jurământul păcii însă, Rușii prind șiucid prin viclenie pe *Itlar* și *Kytan*; tot prin viclenie sunt surprinse și bătute trupele acestora, la 24 Februarie 1096²⁾.

După o pregătire de mai multe luni, Polovții pornesc la răzbunare. O parte, sub conducerea vestitului *Boniac*, năvălește în țara Chievului, ajungând până sub zidurile capitalei; o altă parte, sub comanda prințului *Curia*, devastează țara Pereiaslavei; nu mult după aceea sosește și marele han *Tugor*, socrul lui Sviatopolc, sub zidurile Pereiaslavei. Lupta definitivă se dă pe râul Trubeja, afluent pe malul drept al Niprului, la 19 Iulie 1096. Ea a fost nenorocită pentru Cumani. *Tugor*, marele Tugor, rămâne pe câmpul de bătaie³⁾, împreună cu

¹⁾ Anna Comnena, Alexias X, ed. Migne, col. 701—721. — Nestor, op. cit., cap. 89 ad ann. 6603 (= 1095), Leger 190 Pretinsul fiu al lui Diogen e numit aici *Devghenovici* = fiul lui Devghen sau Dioghen.

²⁾ Nestor, op. cit., cap. 78, Leger 190—2.

³⁾ Marele-duce Sviatopolc a cules trupul socrului său și l-a înmormântat lângă Chiev.

fiul său și mai mulți prinți. Restul hordelor se împrăștie. Numai *Boniac* mai îndrăznește ziua următoare să încerce o revanșă, căzând pe neașteptate asupra Chievlui, pe care neputându-l cuceri, dă foc mahalalelor și devastează mănăstirile dinprejurul orașului. Intre aceste mănăstiri se afla și renumitul convent Pecerschi, în care trăia atunci și călugărul cronicar dela care avem aceste știri, și care-l onorează pe *Boniac* cu epitetele de „nelegiuit, spurcat, hoț de codru“¹⁾. Deși *Boniac* s'a putut retrage fără a fi atăcat de nimeni, totuși înfrângerea Cumanilor pe Trubeja a ridicat simțitor curajul Rușilor, cari vedeau în această biruință o slăbire a puterii cumane.

Dar pe dânșii îi slăbiau mai rău războaiele civile, cari nu mai conteniau între ambițioșii conducători ai Rusiei. În luptele lor sfâșietoare de țară, unii aleargă la Unguri, alții la Cumani, pentru a primi ajutor dela streini împotriva celor de acelaș sânge și graiu. Astfel Sviatopolc trimite pe fiul său Jaroslav la Coloman, regele Ungariei, pentru a-l chema în ajutor împotriva lui Volodar, ducele Premislei (Przemysl). David Igorevici, îndușmănit cu Sviatopolc care-l despoiasse de provincia Vladimiriei, voind să vină în ajutorul lui Volodar, pleacă îndată la Cumani, spre a cere sprijinul acestora împotriva Ungurilor, cari se apropiiau de Premisla. Pe când David negocia la granițele Rusiei cu hanul cuman *Boniac*, regele Ungariei, cu 8000 de ostași bine'narmați și cu mulți magnați, între cari și doi episcopi, impresura Premisla lui Volodar. Intr'aceea se apropia și David cu *Boniac*. Acesta, „părăsind la miezul nopții tabăra, începu să urle ca un lup în mijlocul câmpului; un lup îi răspunse și o mulțime de lupi începură să urle. Era semn bun la Cumani. *Boniac*, întorcându-se în tabără, zise lui David: „Mâne vom birui pe Unguri“. Ziua a doua se dă lupta. Neînfricoșatul han cuman împărțește armata în trei: o parte, sub comanda generalului cuman *Altunapa*, primește ordinul de a ataca pe Unguri; comanda corpului principal e încredințată lui David, iar el, viteazul *Boniac*, cu restul armatei, — numai 100 de oameni — se ascunde la marginele drumului mare, pe care *Altunapa* înainta la atac. Acesta se aruncă asupra Ungurilor superiori în număr; dar, după descărcarea primei grindini de săgeți, *Altunapa* își în-

¹⁾ Nestor, op. cit., cap. 79, Leger 192—5.

toarse înte spatele și o luă la fugă cu trupele sale. Ungurii, nebănuitori de curse, îi urmăresc pe drumul mare, siguri de biruință, — când deodată *Altunapa* se întoarce înapoi, oprindu-i pe loc și învâluindu-i într'un nour de săgeți, pe când *Boniac*, ieșind din ascunzișul său, le taie retragerea; atunci se aruncă pe drumul acesta, devenit câmp de luptă, și corpul principal comandat de David Igorevici, Volodar, care era închis în cetate, se folosește de acest prilej și, printr'o ieșire bine plănuită, atacă în coastă pe Unguri. Aceștia, loviți din toate părțile, își pierd mințile și se grămădesc, cuprinși de groază, într'o completă debandadă, unul peste altul, împingându-se spre râurile Viagr și San, săgetați fără întrerupere de Cumanii din urmă. O mare parte rămâne prada valurilor, iar restul e fugărit de *Boniac* timp de două zile pe malul Sanului. Coloman însuș abia scăpă cu viață, lăsând în urmă 4000 de oameni, jumătatea-oștirii sale, între cari și mulți magnași; dintre cei doi episcopi: Opan rămâne pe câmpul de luptă, iar Laurențiu moare mai târziu, în urma rănilor primite. Dezastrul acesta a avut loc la 1097. Chiar analistul ungar e silit să mărturisească: „Tanta strages ibi fuit, quod raro Hungari in tanta strage fuerunt. tanta tunc pericula facta sunt, quae scripta non sunt, quae dici non possunt“¹⁾.

După înfrângerea Maghiarilor, David, ajutat de *Boniac*, cucerește orașul Cerven și Vladimiria, bătănd trupele lui Sviatopole²⁾. Cu aceasta, Cumanii încheiau veacul al XI-lea, după ce au răscolit și șguduit, timp de jumătate de veac, Rusia, Polonia, Ungaria și imperiul bizantin, în veșnica lor goană după pradă.

Dr. IOAN FERENȚ.

¹⁾ Thurocz, *Chronica Hungarorum*, II, cap. 60, ed. Schwandtner, *Scriptores rerum Hungaricarum*, — in fol., tom. I (Viena 1746) 135—6. — Nestor, op. cit., cap. 82, Leger 211—213. — Karamsin, *Histoire de l'empire de Russie*, traduite par St. — Thomas et Jaufret, II (Paris 1819) 161—4. — Bűdinger, *Ein Buch ungarischer Geschichte 1058—1100* (Leipzig 1866) 141—3

²⁾ Nestor, op. cit., cap. 82, Leger 213. — Karamsin, II 164—6.

Anul 1848 și sinoadele protopopești și cel diecesan din eparhia unită de Oradea mare.

(1.)

Provedința divină a lăsat, ca în viața popoarelor, sub decursul vremurilor, din timp în timp, să se desfășure și deslănțuiască atari evenimente, cari zguduind temeliele vechilor așezăminte ale vieții de stat și sociale, prin o fermentare a rapoartelor în manifestările și urmările lor, să creieze un curent nou de renaștere generală în viața publică, privată și socială și prin aceasta să se formeze o epocă istorică.

În șirul acestor evenimente s'ar putea încuadra și mișcările de renaștere, ale luptelor revoluționare sau de libertate din anii 1848/49, cari urzite în apus, sub influința puternică a principiului de „*libertate, egalitate și frățietate*” cu repeziune au cucerit inimele popoarelor, mai ales ale acelor lipsite de drepturi și libertate, și încătușate în sarcinile feliuritelor datorințe individuale și publice.

Sf. biserică — deși, ca o instituțiune divină, în privința depositului sacru al credinții, față cu acele mișcări puternice, a rămas statornică și neschimbată, totuși cât privește partea ei materială omenească și disciplinară, nu a putut să rămână neinfluițată de străformările incopciate cu acel curent istoric.

De urmele acestei influințe dăm și în viața bisericii catolice din fostul stat al Ungariei, care asemenea a fost tras în vârtejul mișcărilor — să le numim — „*revoluționare*” sau de *libertate* și de *independință*.

Abia să pun în practică acele mișcări, nu numai o parte însemnată din clerul înalt și inferior iea parte în acelea, ci în deosebi, clerul inferior, îmbetat, ori încântat de reformele reclamate în acele mișcări, dorea și voia ca ideile acele de reforme să le transpoarte și în viața bisericii și cugetând a fi sosită vremea, dacă nu pentru a scutura, dară cel puțin a micșora puterea stăpânirii ce crede a fi asupritoare a ierarhiei bisericii mai înalte. În acest scop ținea conferințe, conciliabile speciale, în cari cu multă insistință nu numai a cerut și a reclamat, ci a și forțat introducerea reformelor în biserică, a insistat pentru valorarea ingerinței sale, în organismul de administrare și de uvernare al bisericii.

Sub influința acelor tendințe generale, corul episcopesc al bisericii catolice din fosta Ungarie, cumpănind „spiritul, vremei“, în conferințele ținute în primele zile din luna Iunie 1848 a decis ținerea unui *sinod național în Strigon* convocat pe 24 Sept. 1848¹⁾.

Potrivit acelui decis, episcopul gr. cat. român dela Oradea-mare *Dr. Vasile cândva Erdélyi*, care făcea parte din acel episcopat — cu datul 17 Iunie 1843 sub Nr. 355, pe 27 August a convocat la Oradea mare „*Sinod diecesan*“.

În circulariul convocător, compus în *limba maghiară*, acel Arhiereu, îndemnat după cum însuși se exprimă de „*spiritul vremii*“, nu în formă și în stil autocrat de mai 'nainte obicinuit, ci cu multă cumpănire și dragoste părintească se îndreaptă către preoții sfințiți ai Domnului din diecesa sa, despre cari zice, că „*fiind dânșii în totalitatea lor plinirea Spiritului sfânt, formează stâlpii bisericii, carea în întregitatea sa se susține nevătămată drept prin conlucrarea și concentrarea puterilor acelorași preoți*“.

Mărturisește apoi, că concentrarea acelor puteri se manifestă în „*Sinoade*“, cari potrivit împrejurărilor de pre vremei sunt cele mai eficace mijloace spre îndreptarea lipsurilor, și pentru sanarea boalelor speciale, ce după vremei se ivesc în viața bisericii.

Lipsurile acele, după stătoririle luate în conferințele episcopoești, le specifică în 27 puncte, cari dorește ase pertracta în sinodul diecesan.

Pentru că cu privire la acele obiecte sinodale să se poată cunoaște votul clerului rural pus în păstorire sufletească, dispune, ca înainte de celebrarea sinodului diecesan, în termen de 20 zile dela primirea circulariului convocător, în fiecare district protopopesc să se țină *sinod protopopesc*, în care clerul districtual să se sfătuiască, și să aducă decis față cu acele obiecte și tot odată să-și descopere și să-și propună dorințele sale, — cari apoi toate, luate la protocol, subscris de președinte și de notariul sinodal ales cu votul clerului districtual, până la 5 August 1848 avea să fie trimis la Episcopie. Sinoadele protopopești s'au ținut la termene și zile deosebite, iară sinodul diecesan la 29 August.

¹⁾ Din cauza turburărilor revoluționare, nu s'a ținut.

La sinoadele protopopești a participat tot clerul districtual din păstorire sufletească. Președinte a fost protopopul districtual, iară notarul a fost ales cu majoritate de voturi din numărul preoților districtuali.

Iară în sinodul diecesan au fost de față membrii capitulari, Canonicii onorari, Protopopii, V.-Protopopii, Asesorii consistoriali și câte un delegat-preot din fiecare district ales cu majoritatea voturilor. — Toți aceștia au avut vot viril sau *decisiv*. — Au mai fost de față și alți preoți din cler, cari erau îndreptățiți de a vorbi la obiect, dară aveau numai vot *consultativ*. — Notari sinodali au fost aleși 3 indivizi. Protocolul sinodal s'a compus în trei limbi, adecă: ca original în limba latină ca limba bisericească, — apoi în limbile: română și maghiară ca traduceri genuine, cari toate s'au citit și autenticate. Decisiunile s'a adus cu unanimitate sau cu pluralitatea voturilor. Dacă decisiunile s'au adus cu pluralitatea voturilor și eventual au fost contrare s. s. canoane, episcopul a putut denega sancționarea acelor.

Pentru ca de o parte generația mai tinăra a clerului s. noastre biserici, martor a unui rebel mai înfricoșat decât cel pentru libertate și drepturi naționale din 1848/49, să poată încât-va cunoaște și aprecia spiritul eclesial și național român al clerului român gr. cat. din diecesa Orădiei mari de pe acele vremuri, spiritul manifestat în sinoadele protopopești și cel diecesan, iară de altă parte, ca acel Ven. Cler, care stăpânit oareși-cumva de evoluția istorică a principiului democratic din 1848/49, după rebelul mondial întrupat în „*autodeterminarea*“ proclamată, — asemenea reclamând reforme democratice în viața internă și esternă a bisericii, — însuși să facă comparație față cu cele solicitate în conferințe, congrese, sinoade protopopești și diecesane: am cugetat a fi de timp ca „*pro memoria istorică*“, în cele ce mai jos urmează, să comunice și să relevez decisele aduse în *sinodul din protopopiatul Lugojului* împreună cu cele ale *sinodului diecesan de Oradea-mare* celebrate în anul 1848.

Pentru cuvenită orientare observ, că a bună seamă era mai nimerit și mai de interes, ca pentru lămurirea mai precisă a chestiunilor să se fi cunoscut hotărârile și propunerile tuturor sinoadelor protopopești, dară după ce actele acelor sinoade — după știrea mea — nu sunt publicate, și dacă de fapt ar exista, în totalitatea lor sunt conservate în secretul arhi-

vului diecesan dela Oradea mare; — și după ce nu am putut da de urmă nici batăra actelor sinodului protopopesc-vicarial bănățean din Timișoara, ca așa să fi putut forma o idee despre spiritul clerului român gr. cat. din Banat, — vrând, nevrând, am fost avizat în primul rând, la actele sinodului protopopesc din Lugoj, iară în rândul al doilea mă voiu folosi de actele sinodale din protopopiatele: *Farnos* ului și *Carei-mari*¹⁾, cari numai din întâmplare ajunseră în posesiunea mea.

Înainte de ce am intra în pertractarea și considerarea decisiunilor și propunerilor sinodale, fiindcă de baza acelei pertractări am luat sinodul protopopesc din Lugoj, — dorim a observa că:

Sinodul acela s'a ținut în Lugoj la 28 Iunie cal. vechiu sub presidiul protopopului: *Stefan Bercean*; fiind de față: *Ioan Bercean* paroh în Bogșa-montană, totodată notar ales al sinodului, *Ilie Paulăscu* din Silha-Costeiu, *Nicolau Adamescu* din Chernecea, *George Țiapu* din Zorlențul mare, *George Vernica* din Zgribeșt, *George Cărbunar* din Secaș și *Teodosiu Miescu* capelan în Lugoj.

Absenți au fost: *Iosif Teodorovici* din Reșița, *Nestor Lupulovici* și *Ilie Cuterra* din Clopodia, *Constantin Avramescu* din Ciuchici, *Tema Madincea* din Iladia și *Ioachim Ioanovicu* din Gherliște²⁾.

Limba protocolară a Sinodului a fost cea română. După acestea trecând la conducerea decisiunilor și propunerilor cuprinse în protocoalele sinodului protopopesc și cel diecesan, în ordinea pertractării aceloră, vom urma șirul obiectelor specificate în cele 26 puncte indigitate în convocatorul episcopesc la sinodul diecesan.

1. Libertatea și independența bisericii. Administrarea bunurilor și averilor bisericesti.

Sinodul din Lugoj a decis că „Voim neatârănarea bisericii de jurisdicțiunea civilă și libera corespondință cu capul bisericii.“

„Administrarea fondurilor să se întâmple cu cointelegere seculară pe lângă inspecțiunea guvernială.“

¹⁾ La sinodul protopopesc al Farnosului, limba de pertractare a fost cea română, iară Protocolul sinodal s'a redigiat în limba maghiară și română, după cum era și în sinodul din Carei-mari.

²⁾ Cauza absenței vaori li fost *storbările revoluției de pe la noi* precum zice protopopul Bercean în raportul său îndreptat către Ordinariat.

La acestea în sinodul protopopesc din Farnos se mai adaugă, că „dela episcopi să se ia bunurile, dară nu pe seama statului, căci acele fiind averi de ale bisericii sunt *inalienabile*“.

„Acelea averi împreună cu alte averi și fundațiuni pie, scolastice regnicolare să fie administrate prin o comisiune de preoți și mireni, cu sediul în Pesta. Guvernul să aibă numai drept de superinspecțiune. — Din venitele acelor bunuri după calcul cameral să se doteze episcopii, iară restul să se întoarcă pentru dotațiunea preoților, susținerea școlilor și procurarea cărților scolastice“.

Decisul sinodului din Careii-mari este, ca averile bisericii catolice din Ungaria să fie comune, din venitele cărora preoții, școalele și docenții în proporția sufletelor fără *deosebire de confesiune* să fie împărțâșiți.

Față cu aceasta cestiune importantă pentru biserica catolică, *sinodul diecesan* a decis că:

a) Biserica catolică în toate cele ce se referesc la subsistența esențială și constituția ei internă, să fie independentă. — Drept-ce să i-se asigureze liberă comunicare cu supremul cap al bisericii, precum și a arhieriei cu clerul și credincioșii.

b) Privilegiile și dispoziția independentă a bisericii *față cu organizarea școlilor* să rămână în toate.

c) Bunurile și fundațiunile catolice, chiar și acele cari mai înainte au fost administrate din partea Consiliului locu-tinențial, pentru viitor să fie administrate de o *comisiune compusă din laici și ecclesiastici*, remânând regelui apostolic *dreptul de supremă inspecțiune*.

2 Inființarea institutului pentru editura și propagarea cărților catolice.

Sinodul din Lugoj decide ca „în *diecesele române* să se inființeze institut și societăți cu *tipografii pure române* pentru tipărirea cărților folositoare spre *luminarea poporului român*“. Cel din *Careii-mari* asemenea dorește ca pentru biserica română să se inființeze *institut român* pentru editarea cărților.

Sinodul din *Farnos* — fără a cere un atare institut român, hotărăște, că cui îi place, în mod privat poate să contribuie la inființarea institutului propus.

Față cu acest obiect, *sinodul diecesan*: promite sprijinul la inființarea institutului, — dară cere ca cu privire la pro-

porția speselor de înființare să se poarte cont, de o parte de dotația slabă a clerului diecesan, iară de altă parte și de împrejurarea aceea, ca după ce clerul diecesan, din motiv de naționalitate, de conservarea și propagarea s. uniri, trebuie să-și procure și produse literale politice și bisericești române — să nu fie silit a suporta spese îndoit.

3. Susținerea ziarelor catolice sau religioase.

Sinodul din Lugoj părtinește susținerea *ziarelor românești*, — unul pentru *preoți*, și altul pentru *popor*.

Sinodul din *Farnos* decide, ca din punct de *vedere național* să se asigure susținerea *unei foi bisericești din Blaj*, cu concursul de prenumerare din partea fiecărui preot român diecesan, — care ziar prin publicațiuni politice și bisericești naționale să lățească consolidarea națională.

Părinții sinodului din *Careii-mari* încă sunt pentru înființarea și părtinirea unei foi bisericești, fără a determina mai apriat caracterul național al aceleia.

Sinodul diecesan promite părtinirea și lățirea ziarelor celor ce sprijinesc interesele bisericii catolice, dară cu acel adaus, ca în caz de realizare cutărilor societăți, în acele să fie aplicați și indivizi apți gr. catolici români.

4. Observarea Duminecilor, a serbătorilor și a posturilor.

Sinodul din Lugoj a hotărît, că „cu privire la acest obiect nimica să nu se schimbe, până la un sinod general compus din toată românia fără deosebire de religiune“.

Duminecile și serbătorile strict să se observe — zice sinodul din *Farnos*. Aceasta însă numai atunci se va putea îndeplini cu succes, — dacă „*calendarele se unifică*“, ca așa toți în una și aceeași zi să țină serbătorile.

Iară posturile cu cari între alte naționalități îndeosebi nația română este însărcinată, prin dispensă episcopescă să se reducă la cel puțin jumătate, ca așa mandatul postirei să nu se calce, ci prin dispensă să se ușoreze. — Ori dacă episcopii nu ar putea ori nu ar voi să facă, acea dispensă, să se dea prin sinodul național regnicolar.

Sinodul din *Carei-mari* aduce hotărîre mai precisă și determinată, cerând, ca și serbătorile încă să se reducă, așa

că luând afară: *Înălțarea Domnului, Sfânta Maria mare (ador-mirea), Hramul bisericii, Crăciunul, Anul nou, Botezul și Buna-vestirea*, — toate celelalte să se transfereze pe duminicile următoare.

Posturile asemenea să se reducă astfel, ca să se țină: a) Peste tot anul zilele de *Miercuri și Vineri*; b) în Postul Crăciunului și în Paresemi — *trei zile pe săptămână: Luni, Miercuri și Vineri*, — săptămâna patimilor întreagă. În toate acestea zile să se țină post cu oleiu, după datină veche a bisericii orientale.

Celelalte posturi să se șteargă.

La acest obiect sinodul diocesan a decis ca: Duminicile și sărbătorile cu sfințenie să se țină, și spre acest scop în caz de lipsă să se ceară și sprijinul autorității civile, chiar și prin lege să se sancționeze.

Pe lângă aceasta este de dorit, ca și până ce s'ar introduce calendarul gregorian și în biserica orientală, în acele comune unde locuitorii sunt de religione sau rit mestecat, aceia cari au serbătoare, să nu fie nevoiți la lucruri servile.

Ce se ține de *posturi*, acele în biserica orientală și în viitor să se țină cu devoțiune, dară, dacă unii ori alții din deosebitele considerațiuni nu ar putea susține rigoarea ace-lora, aceia pe calea oficiului parohial să ceară dela Ordinariat dispensă.

5. Completarea beneficiilor parohiale.

Rezolvarea cel puțin equitabilă a acestei ceștiuni, până azi de primordială însemnătate pentru clerul rural, a format obiectul celor mai detaliate desbateri și mai felicitate decise și propuneri sinodale. — Aceea a fost un punct diferențial între dorințele clerului și ierarhia bisericească superioară.

Astfel. Sinodul din *Lugoj* cere, ca „în fiecare județ să fie denumit un *protopop primar* (Arhidiacon), care la caz de vacanță a parohiilor, să publice concurs, despre ce să facă raport și Episcopiei.

După împrejurări, cu *întreținerea poporului*, protopopul concernat să aleagă dintre recurenți, pe carele apoi Ordinariatul să-l aproabe.

Cam în acest sens a decis și sinodul din *Careii*, cu adaus, că dintre recurenți, la sediul protopopului, vice-arhidiaconii și

membrii comitetului, cu eschiderea poporului, *cu majoritatea voturilor să aleagă doi*, — din cari Protopopul pe *unul* să-l prezinte Ordinariatului pentru întărire.

Cu mult mai radicală a fost hotărîrea sinodului din Farnos, — în motivarea căreia se pare a se reoglinda sentimentul de adîncă neîndestulare și măhnirea sufletească a clerului rural, față cu procedura practică la episcopie întru conferirea beneficiilor parohiale.

Se zice adecă, că „spre a împedeca procedura arbitrară și abuzurile dominante la guvernul diecesan cu privire la conferirea beneficiilor parohiale, întru cât cu preterarea nedreaptă a multor preoți vrednici și binemeritați, beneficiile mai bune parohiale să conferesc preoților, cari prin legături familiare cu Episcopul și cu canonicii, — ori prin calumniare și denunțarea fațarnică câștigă părtinire la Episcopie, — și prin aceasta ajung în beneficii bune parohiale, ma chiar și la protopopiate, — când apoi atari preoți ocrotiți sub aripile celor dela episcopie, în fudulia lor devin stăpâni în guvernarea diecesei, — iară cei cu nedreptate preterați din ce în ce își pierd zelul de cultură în via Domnului, spre dauna folosului public diecesan: acum când, în virtutea principiului de libertate, egalitate și frățietate, clerul districtual încă a devenit liber de a-și descoperi convingerea sa, — au hotărît, ca urmînd disciplinei vigente în biserica lui Hristos în vremile apostolice, când diaconii, preoții și episcopii se alegeau prin cler și cu întrebarea credincioșilor, parohiile să nu se mai complinească prin voturile asesorialor consistoriali, ori numai după bună chibzuială a episcopului, ci prin totalitatea voturilor din partea clerului diecesan. Și adecă:

Devenind vr'o parohie vacantă, episcopul să escrie concurs cu termin determinat.

După trecerea terminului de concurs, tot din partea episcopiei prin circular să se publice numele tuturor recurenților, cu aceea, că pînă la terminul anumit determinat, fiecare preot este îndatorat a prezenta votul său de alegere, în scris, închis în plic și sigilat.

Întru cât pînă la acest termin nu ar sosi voturile tuturor preoților, Ordinariatul să aștepte — chiar și o jumătate de an, — în care restimp de administrarea parohiei vacante au să se îngrijească preoții vecini, ori să se dispună administrator interimal.

Sosind voturile preoților, episcopul în ședința consistorială sub controlul Vicariului gen. episcopesc, să dispună desfacerea plicurilor cu voturi.

Cela ce dintre recurenți a obținut *majoritatea voturilor* date prin cler, acela să fie declarat și întărit de preot în beneficiul vacant curentat.

Pe când în sinoadele protopopești pomenite nu este nici o amintire de introducerea examenului prosinodal, pe atunci din hotărârea Sinodului diecesan se cunoaște, că spre a preveni eventualele abuzuri întru conferirea beneficiului parohial, — comisiunea sinodală, ori episcopia se purta cu cugetul la introducerea aceluși examen. Zic, intenționa, dar așa se vede, că în urmarea opoziției clerului, cel puțin deocamdată a abzis de introducerea aceluși examen.

În ceștiunea complinirii parohiilor vacante, decisul sinodului diecesan a fost că:

a) Deși examenul prosinodal s'ar putea considera ca unicul criteriu pentru cunoașterea calificațiunii științifice și culturale a preoților, precum și un îndemn pentru perfecționarea clerului în știința teologică și praca pastorală; cu toate acestea, considerând, că beneficiile parohiale în bună parte sunt slab dotate, — că clerul este înșurat provăzut cu familie și așa cuprins de grijile familiare, — considerând că la examenele prosinodale încă pot obveni deosebite abuzuri, — și chiar, și din acest motiv, acele examene în multe diecese au fost sistate, și în afară de acestea motive subversează și aceea împrejurare, că preoții cari se întorc la s. unire nu au calificație recerută pentru atare examen;

Introducerea examenului prosinodal se amână, cu atât mai vârtos, că spre a cunoaște calificația recurenților la beneficii parohiale, Ordinariatul are îndemână de-o parte examenul ordinanzilor, iară de altă parte informațiunile anuale ale protopopilor.

Iară ce se ține în parțial de modalitatea completării beneficiilor parohiale, — fiindcă în virtutea instituțiunilor divine și a ss. canoane, conferirea beneficiilor parohiale aparține la dreptul Episcopului, carele de acel drept nu voiește, dară nici poate, să abzică, nici să-l cedeze clerului.

Pe lângă toate acestea, spre a împiedeca ori ce procedură arbitrară la conferirea beneficiilor parohiale, și a evita orice nepotism dominant în biserică, — totodată, spre a putea

câștiga în măsură cât mai intensivă încrederea clerului în Arhiereu: Episcopul se învoește a deferi cererii clerului în acel sens, că pentru parohiile mai bine dotate, după praca vigentă să se escrie concurs public.

După trecerea termenului de concurs, într'un circular episcopesc numele recurenților să se facă cunoscut clerului cu acel scop, ca fiecare preot să se declare la Ordinariat, că dintre recurenți pe care îl află mai vrednic?

Voturile astfel date se vor pertracta în Consistor, unde — afară de asesorii interesați în cauză, — ori, cari ar sta în legătură de consângenitate, afinitate, ori de alt interes particular, cu cei recurenți — dintre ceialalți asesori ori — care poate să iea parte.

Pe acela dintre recurenți, pe care votul clerului și al membrilor consistoriali îl va judeca mai vrednic, episcopul să-l întărească.

Tot aceasta modalitate este de a se urma și față cu complinirea parohiilor patronate.

Decisul acesta al sinodului diecesan lămurit arată, că deși episcopul diecesan nu a abzis de dreptul său iurisdicțional și ierarhic, totuși a admis complinirea parohiilor prin *votul de alegere din partea clerului diecesan*, așa că, cu privire la modalitatea complinirii parohiilor, în totalitatea sa s'a ridicat la valoare, decisul sinodului protopopesc de *Farnos*.

IOAN BOROS

Rubrică pastorală.

Ingrijirea pastorală a bolnavilor.

(II.)

3. Grija de sănătate. — Măsuri profilactice.

Sănătatea este unul din cele mai mari daruri pentru om. Ea îl face capabil de muncă pe cel sărac spre a-și asigura o subsistență onestă, pe cel avut să se bucure de bunurile ce le-ar poșede și pe fiecare îl ajută, ca să poată fi folositor șie-și, și altora. De unde datori suntem să prețuim acest dar dumnezeesc, încunjurând după putință tot ce ar putea strica sănătății și aplicând mijloacele recerute pentru păstrarea, respective redobândirea sănătății, dacă din întâmplare am per-

dut-o. Păstorul sufletește și în privința aceasta este dator a da sfaturi și învățături fiilor săi sufletești.

Mijloacele principale pentru păstrarea sănătății sunt: locuința bună, aerul curat și nutremântul potrivit.

Locuința igienică, adecă spațioasă, luminoasă și uscată conservă sănătatea și lungeste viața. Se și zice, că acolo unde străbat în casă razele soarelui, nu intră medicul. Din contră locuințele umede, întunecoase și prea strimte în raport cu numărul locuitorilor sunt stricătioase sănătății.

Este de regretat, că țărâtimea noastră în construirea locuințelor nu reflectează la momentul igienic. Aceasta încă este o cauză a marelui mortalități mai ales între prunci.

De foarte mare momentuositate pentru conservarea sănătății este și aerul. Ori cât de igienic ar fi clădită o locuință, ea totuși nu va fi sănătoasă, dacă nu se va ținea curată, nu se va ventila mai des, și în timp de iarnă nu se va încălzi de ajuns. Aerul curat contribuie la păstrarea organismului în stare bună și ne dispune bine. Aerul din locuință are să fie cald de 15—20° C. Spre a păstra aerul din locuință curat, avem să ținem curată însăși locuința, curățându-o des și desinfectându-o. Din acest punct de vedere este de preferit a văruia locuințele în fiecare an odată sau și mai de multe ori, decât a le picta odată pentru mai mulți ani. Din locuință să se depărteze tot ce ar putea corupe aerul, cum ar fi diferitele acrimi sau murături (castraveți, varza, legumi și poame, ce trec în descompunere), chiar și florile în cuant mai mare corup aerul din casă. Aerul se corupe și prin respirațiunea locuitorilor din casă. Curățirea și renoirea aerului din locuință o facem prin aerisire sau ventilare, deschizând pe câteva minute ușa și ferestrele, în care timp petrecem în altă chilie ori pe afară.

Contra frigului ne apărăm prin încălzirea locuinței.

Pentru conservarea și dezvoltarea organismului sunt indispensabile alimentele, adecă mâncarea și beutura. Din punct de vedere igienic alimentele au să corespundă cu etatea ocupațiunea și starea socială a individului, atât în ce privește calitatea, cât și cantitatea lor. Din punct de vedere igienic mai priincios este nutremântul mestecat din regnul animal și vegetal. Poporul nostru dela sate se nutrește mai mult cu vegetale, fără de a fi „vegetarian“. Ori ce articol de nutriment înainte de a-l prepara, respective consuma, trebuie exa-

minat, ca nu cumva să fie stricat și ca atare primejdios să-nătății. Sunt dese cazurile de intoxicare (inveninare) prin nutrire cu alimente corupte. Alimentele, cari se fierb ori frig, să se fiarbă respective frigă bine, de o parte, ca la temperatura înaltă să piară microbii, ce s'ar afla în ele, iară de altă parte, ca ele să devină mai ușoare de mistuit. Chiar și poamele crude este consult a le spăla înainte de a le mânca. Vasele de metal, în cari se fierb ori se servesc mâncări ori beuturi, să fie bine șmalțuite, căci altcum le atacă rugina și folosindu-le ne espunem la pericolul inveninării. Alimentele să nu fie prea calde, dară nici reci, când le consumăm, să nu ne grăbim, ci mâncările să le mestecăm bine, prin aceasta se ușurează mistuirea.

Cu deosebită atențiune să fim, când procurăm alimente din piață, prăvălii, magazii, etc., unde adeseori lipsește curățenia și grija cuvenită, ori articolii ce se vând rămânând timp îndelungat depozitați întră în corupțiune. Art. de lege ung XL—1879 ordonează controlarea alimentelor, cari vin în comerț, precum sunt: carnea, laptele, poamele, bureții, etc. și întru cât nu ar fi igienice, dispune confiscarea lor, pedepsind pe cei ce le-au adus în comerț. Asemenea se dispune urmărirea și pedepsirea celor cari falsifică alimente și beuturi, ori le amestecă cu materii veninoase (art. XL—1895). Cu toate acestea consumentul să le examineze însuși, tractându-se de sănătatea ori chiar viața lui și a familiei sale.

Autoritățile administrative, spre a preveni nașterea și propagarea diferitelor morburii, sunt de toare a lua măsuri profilactice, anume să delătore tot ce corupe aerul, eum sunt: bălțile și mocirlele, canaluri destupate, îngrămădirea de gunoiu în comună, etc. și să nu sufere să se arunce mortăciuni fără a fi îngropate. Mai încolo să iee măsurile cuvenite, ca să se țină curate școlile, localurile publice (crișme, teatre, etc.), măcelării, abatorii, fabrici etc., cu un cuvânt să depărteze din comună tot ce ar fi stricăcios sănătății.

Organele chemate a griji de salubritatea publică sunt: consiliul sanitar regnicolar, și cel județian, medicii județeni, cercuali și comunali. Parohul în interesul fiilor săi sufletești încă este moralmente obligat a stărui, ca să se esecute conștientios legile și ordonanțele menite a apăra sănătatea și viața fiilor săi sufletești.

4. Semnele sau simptomele bolilor

Ca pastorul sufletesc să se poată orienta în cazuri particulari, că oare atacată este sănătatea credincioșilor și anume, cam în ce grad, credem a nu fi de prisos, să arătăm pe scurt, cari sunt semnele, din cari putem deduce, că cineva este bolnav. Morbul sau boala este conturbarea funcțiunilor normale ale corpului. Conturbarea aceasta sau e generală, sau atinge numai unele organe. Generală e conturbarea, când ea aficiază funcțiunile organelor centrale, cum sunt creierii, inima, stomacul și peste tot organele interne. Când însă e vătămat un organ extern, spre es. mâna, piciorul, etc. morbul de comun este numai parțial. Se mai disting morburile în acute, cari atacă cu vehemență și au un curs rapid și tipic, spre es. diferitele inflamațiuni, și chronice, cari au un curs lent, dară constant, spre es. catarul de stomac, ftisia etc.

Indiciile sau semnele, din cari deducem la starea morbidă (pathologică) se numesc simptome. Ele sunt cam acestea: durerea organului atecat de morb, ferbințeli, friguri, spasmi, vomare, slăbiciune (atonie,) lipsa de apetit, insomnia etc. Simptoamele sunt subiective, cari adecă le simte pacientul, și obiective, cari le constată medicul. Medicul pe baza simptomelor face diagnosa, constatarea morbului, și prescrie mijloace de vindecare (therapia).

Simptoamele generali și cele mai sigure sunt temperatura corpului și circulațiunea sângelui sau pulsațiunea.

a) *Temperatura normală* a omului sănătos, și la frig și la căldură, e cam de 37° C., deși unele membre pot avea o temperatură ceva mai urcată, iară altele, ceva mai scăzută. Dacă temperatura e preste normală cu un grad, individul este bolnav. Starea morbidă se manifestă prin o dispoziție generală neplăcută, prin un fel de nervositate. La început omul simte frig, apoi urmează un fel de fiori și dureri de cap. Dacă se înalță temperatura, simțim frigul în grad mai mare, așa cât une-ori ne clănțâne dinții în gură. Fața morbosului e de comun palidă verzie, apoi se roșește (se aprinde), fruntea și capul ard, ochii strălucesc, pielea e uscată, respirațiunea rapidă și pacientul nu-și află nicăiri stare. Ar fi de dorit, ca preotul, când cercetează morboșii, să aibă la sine un termometru-maximal, ca să poată constata temperatura pacientului. Ne având termometru la îndemână, căldura o

măsurăm punând mâna pe capul celui morbos. Dacă ținem mâna pe fruntea pacientului ori pe fața lui câteva minute, vom simți o căldură molestă, și când temperatura e foarte înaltă, pare că ne pișcă la mână (calor mordax). Căldura mare (peste 39.5° C.) este indiciul unei perturbațiuni grave, iară când se urcă la 40.5° — 41.5° este în pericol viața. În morburile cronice ori ce creștere a temperaturii indică pericol. La temperatura mare de regulă pacientul e aprins la față, buzele și nările se beșică, limba și cerul gurei se abduce cu o crustă albă, și pacientul nu simte atât durerea, tâmpindu-se nervii, ci numai o slăbiciune și povară mare. Une-ori pacientul aiurează.

Scăderea temperaturii sub normală, împreună cu sudori reci, încă indică pericol.

b) În nex intim cu temperatura este *pulsul*. Prin contracția și dilatarea inimii sângele circulă în corpul întreg. Circulațiunea produce la artere o pulsațiune, pe care o simțim apăsând cu degetul, mai ales, dacă artera e așezată pe un plan (cum e la mână, tâmple). Numărul pulsațiunilor variază după etate. Așa la prunci mici pulsul e de 120—150 pe minut, în efate de 2—7 ani e de 85—100 pulsațiuni; la adulți pulsul e de 70—80, iară la bătrâni e de 60—70, în stare normală. Deci când pulsațiunile sunt mai multe, decât în stare normală, este semn de morb, tot așa și când sunt mai puține. Altcum, spre a putea conchide la starea sanitară, avem să fim cu atențiune nu numai la numărul, ci și la tăria și regularitatea pulsațiunilor, asemenea și la temperatură, când temperatura corpului e mai urcată, pulsațiunea se urcă în aceeaș proporție, adecă e mai deasă. Lipsa proporției între temperatura și pulsațiune încă e un simptom de stare bolnăvicioasă. Când pulsul e neegal și schimbăcios, încă e semn rău, deci, omul să se pună în pat și să chieме medicul.

c) Alt simptom al morbului grav este *slăbiciunea pacientului*, cât abia se poate mișca; corpul în pat se tot scoboară, ceea ce e semn că ferbințala e foarte mare și sistemul nervilor centrali e peste măsură aficiat (Capellmann, Medicina pastoralis ed. lat. V. Aquisgrani 1898 pag. 178). Coloarea roșie a pelei care se arată mai ales la față, la gene, buze și degete, indică, că e perturbată circulațiunea. Culoare palidă verzie, cenușie, ori gălbinie e semn, că e perturbată digestiunea.

Scuiparea de sânge este simptom, că morbul e greu. La unele morhuri acute, cum e aprinderea organelor aparatului

de respirațiune, scuipatul e amestecat cu sânge și prezentă o colorare arămâie, ori de rugină.

La haemoragie sau vărsarea de sânge, dacă sângele e roșu și face spume, arată o lezinme în plumăni, dacă e negru e semnul leziunii ori a unei răni în stomac (ulcus, carenoma). De câte ori se arată simptome, cari lasă a conchide la morb grav sau chiar la pericolul vieții, pastorul sufletesc să recomănde și să insiste a se chema fără amânare medic. Poporul nostru în privința aceasta, durere, e fatalist; și se lasă în voia sorții.

Dr. IZIDOR MARCU.

Rubrica homiletică.

Predică pe ziua sf. Paști:

»Aceasta este ziua, care a iăcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim într'ansa« (Ps. 118, 24).

Fără îndoială, iub. asc., toate zilele sunt ale Domnului, căci doară El rânduește mersul pământului și mișcarea și starea stelelor aproape fără de număr, cari toate se supun voinei Lui preasfinte, asemenea copilului ascultător la glasul iubitei sa e name.

Însă, chiar nici unei zile din câte se perindă în decursul unui an, nu i-a împrumutat Di atâta mărire, atâta farmec, atâta frumseța și atâta folos pentru noi, câtă are marita zi de astăzi, în care am ajuns să păzbuim amintirea acelei întâmplări minunate, când Isus Hristos învingând cu dela sine putere cătușele morții, cu strălucire a înviaț din morți, și a împreunat iar sufletul cu trupul său preasfânt și s'a arătat iubitei sale maice precum și apostolilor și celorlalți norocoși, petrecând încă cu ei în carne și oase 40 de zile!

Prin minunea aceasta unică în felul său Isus a dat o dovadă și o tărie, cum nu se poate mai mare, tuturor faptelor alese săvârșite în decursul vieții sale. Prin întâmplarea din ziua aceasta fericită păcatul e zdrobit, puterile iadu ui sunt înfrânte, și oamenii au câștigat iarăși puțința, ca să se închine și să subjească după vrednicie lui Dumnezeu.

Deci cu toată dreptatea ne îndeamnă sf. Biserică: să ne bucurăm și să ne veselim, dar îndestularea noastră să fie izvorită din pacea și liniștea ce trebuie să ne copleșească în prezent sufletul, trebuie să fie o mulțumire născută din faptul, că vedem izbânda binelui asupra răului, a dreptății asupra nedreptății, a iubirei asupra urei, a suferinței îndurate cu vrednicie asupra răsbunării josnice. Bucuria și veselia noastră să fie ivite din vederea adevărului, că aievea nu este Dumnezeu ca Dumnezeul nostru bun și puternic și drept în judecățile sale!

Învieerea lui Isus din morți e cheazășie sigură, că și noi cu toții câți petrecem în carne și oase pe acest pământ vom învia odată, ca apoi nici când să nu mai murim. Dar, ca aceasta înviere să fie ca și a lui Isus, mărită și fericită, trebuie să ne îndreptăm și viața după viața Lui petrecută pe pământ. Dacă vom să ne facem părtași fericirii Lui, trebuie să-i fim părtași credincioși și suferințelor și multelor neajunsuri îndurate de El, tot numai de dragul nostru. Dacă vom dinadins scopul, să întruibunțăm și mijloacele neapărat de lipsă pentru ajungerea lui.

Văzând răsplata care ne așteaptă, să prindem bărbăție spre a delătura piedecile, cari ne-ar opri dela câștigarea ei. Cu un cuvânt, adevărul acesta îmbucurător să ne învioneze, să ne mărească voia de lucru pentru faptele folositoare sufletului nostru. Să verse în inima noastră un spirit nou de schimbare, de primenire totală a vieții de până acum. Să ne mărească îngrijorarea, interesul față de starea vieții noastre sufletești, care îndreptată spre-o alvie mai bună va produce fapte, cari nesmintit ne vor asigura ajungerea scopului: fericirea.

Ca praznuirea zilei de astăzi să fie în adevăr creștinească și după voia lui Dumnezeu, să mergem, iub. asc., cu gândul în grădina aceea din preajma Ierusalimului, unde e mormântul tăiat în stâncă, în care a fost așezat trupul cel preasfânt al D.ui nostru Is. Hristos. Mormântul e încuiat strașnic, fiind aruncată la gură lui o piatră mare foarte. E întărit cu pecetele mai marilor Sinagoge și păzit de străjeri anume puși din partea dușmanilor neîmpăcați ai lui Isus, cari deși nu voră să-L recunoască de Răscumpărătorul promis înainte cu veacuri, totuși văzând faptele Lui minunate și auzind învățăturile Lui mărețe, se temeau nu cumva să învie din morți, precum î-L auziră vorbind în repeșite rânduri. Zădarnică e însă încercarea oamenilor de-a pune stavilă înfăptuirii voinței atotputernice a lui Dumnezeu! Inzădar se trudește răutatea omului să împiedece arătarea mării lui Dumnezeu! Căci doară scris este, că toate, câte a voit Domnul le-a făcut! Și iară: mărirea Lui cine ni-le poate spune?

Și aievea. Abia licărește încă lumina zilei a treia dela moartea lui Isus, când sufletul Lui preasfânt urmat de ceata nesfârșită a dreptilor din vechime, — pe cari a voit să-i aibă de mărturie ale învierii Sale, — se apropie de mormântul în care zăcea trupul Lui! Inspăimântați privesc dreptii binecuvântatul Trup coperit de rane, cari arată deopotrivă mărirea nespuse de mare a răutății păcatului și iubirea fără margini a Mântuitorului. Îndată ce și-a unit Isus sufletul cu trupul, dispar ranele, rămânând numai cele mai mari, cari strălăcesc mai vârtos decât soarele și cununa mării îi împodobeste capul în locul celeia de spini. Isus, biruitorul morții și al iadului învie la o viață nouă și fără să vatem mormântul părăsește lăcașul celor adormiți. S'a repeșit, poate cu mai mare însuflețire, cântecul de

bucurie al îngerilor din noaptea Nașterii, învrâstat cu acela al sfinților patriarhi!

Sf. Pavel ne învață, că Isus a murit pentru păcatele noastre și a înviat pentru îndreptarea noastră. Prin învierea Sa ne-a câștigat puțința de-a învia și noi din moartea păcatului la viața spirituală a harului dumnezeesc. Căci, altcum ce folos ar avea pentru noi învierea lui Isus, dacă am continua să fim robi ai păcatului? Doară sf. Pavel apriat ne spune, că Isus a înviat din morți ca noi să trăim o viață nouă. (Rom. 6. 4). Să părăsim slăbiciunile de c ri ne-am lăsat conduși până acum. Să lăsăm la o parte râvna necumpătată de-a ne împlini poftele noastre neieriate. Să uităm vătămrile și jignirile ce eventual am fi îndurat dela alții. Să nu ne lăsăm mânați de dorul de răsbunare, ci cu însuflețire curată și sinceră să iertăm toate pentru Inviere. Să fie prasnica acesta o răspântie nouă pentru viața ce ne mai rămâne s'o petrecem pe pământ, alegând calea îngustă și poate uneori grea, dar hotărît sigură, a împlinirii voei lui Dumnezeu totdeauna și 'n toate împrejurările zilelor noastre.

Știm, că Hristos cel înviat din morți, nu mai moare: moartea nu mai are nici o putere asupra Lui. Așa statornică trebuie să fie și primenirea noastră spirituală, căci atunci toate durerile și năcazurile noastre se vor schimba în bucurie și plăceri.

Am văzut, că inima lui Isus în grădina Getsimanilor și pe lemnul crucii era cufundată într'o mare de dureri! Astăzi iată-o ieșind biruitoare din infern. Când s'a rugat, ca să treacă păharul acela amar dela El, a avut lipsă de ajutorul unui înger care să-L mângăe și să-L întărească! Astăzi inima Lui e puternică și răspândește în jurul său mângăere și fericire. Sufletul lui Isus unindu-se cu trupul îi răplătește și acestuia însutit pentru neajunsurile îndurate! Corpul acesta a fost sdrobotit, a fost schimbat, în urma loviturilor celor multe și grele, în așa măsură, încât nime nu mai cunoștea pe cel mai frumos dintre fiii oamenilor. Astăzi însă nu e numai nemuritor și scutit de orice suferințe, ci e împodobit cu toate însușirile alese ale trupurilor, cari au servit lui Dumnezeu. Ranele lui respingătoare s'au schimbat în riuri de lumină, cari îi împrumută o frumseță ce întrece și închipuirea noastră. Cu dreptate zice sf. Ioan, că: »vrednic este mielul, care a fost junghiat, să primească puterea, bogăția, înțelepciunea, tăria, cinstea, mărirea și lauda« (Apoc. V. 12).

Vedeți, iub. asc., ce stăpân bun e Dumnezeu, cu câtă îmbelșugare răsplătește pe acela, care suferă servindu-i Lui. Isus a pătimit și a înviat, arătându-ne prin patima sa ce trebuie să suferim în viață pentru adevăr, și ne-a învățat prin învierea sa ce putem aștepta în vecinicia care o să vie. În noaptea vieții acesteia plângem, dară în revărsatul zorilor, adecă la întâia arătare a vecinicie, plânsul ni-se schimbă într'o bucurie fără margini.

O îndestulare fără sfârșit e răsplata suferințelor trecătoare! Socotind acest adevăr trebuie să învățăm cum să ne iubim aievea pe noi înșine! De ce mărire și strălucire îmi lipsesc trupul meu, dacă încunjur toate ocaziunile de-a suferi ceva pentru iubirea față de Isus!

Iată, iub. asc., însemnătatea praznicului de astăzi și iată ce gânduri trebuie să stăpânească sufletele noastre în aceste zile sfinte.

Urmând cele spuse, vom cuprinde în adevăr înțelesul adânc al salutului creștinesc: »Hristos a înviat«.

TELLUS.

Predica pe Dumineca Tomii.

„De nu voiu vedea în mâinile lui semnul cuielor, și de nu voiu pune degetul meu în semnul cuielor, și de nu voiu pune mâna mea în coasta lui, nu voiu crede“ (Ioan 20, 25).

I. C.! Apostolii, văzând celea întâmplare cu Invățătorul lor iubit în săptămâna grea a patimilor, s'au întristat, precum li se și cădea. Inima lor n'a putut rămâne neîndurerată în fața celor mai îngrozitoare chinuri suferite de Mielul nevino-vat. Intristatu-s'au ei și pentru despărțirea de Isus, fiindcă deși le-a spus Domnul de mai multe ori ce va păți, totuș, neînțelegând ei, încă „nu știau Scriptura, că trebuie să învieze el din morți.“ (Io. 20, 9).

Intristarea n'a cuprins pe o formă inimele apostolilor. Triști au fost, bună oară, Luca și Cleopa în drum spre Emaus, în Intristarea lor însă nu aflăm nici un păcat; mai trist a fost Toma, pierzându-și credința și și mai trist a fost ucigașul Iuda, care și-a pierdut nădejdea, că-i va ierta Dumnezeu păcatul.

Dacă întristarea rămâne între marginile croite de religiune, nu-i păcat, iar dacă trece acestea margini, este păcat, care desparte pe om de Dumnezeu și-l aruncă în nenorocire vremelnică și veșnică. — Cu ajutorul lui Dumnezeu să socotim împreună acest adevăr în Dumineca Tomii, pe care întristarea l-a aruncat în necredință, iar aceasta l-ar fi aruncat în chinurile veșnice, dacă nu-l scăpa mila Domnului.

I. A., întristarea, supărarea, este turburarea sufletului pentru un rău de față, ori pentru un rău viitor. Așa, ne întristăm, dacă ne ajunge o boală grea, ori un iubit de al nostru

sufere greu și îndelungat, ori dacă ne pierdem soțul, vreun prunc, prietin, ori avem un prunc neascultător, rău, — ori când vedem înainte lipsurile și necazurile, ce le vom îndura, zădărnindu-ne roadele muncii, ale ostenelelor și jertfelor noastre o mână blăstămată, ori focul, ori gerul, ori grindina, ș. a. Sufletele bune se întristează și când văd, că alții trăiesc în fărâdelegi, că suduie, se îmbată ș. a. E și firesc lucru, ca durerea să doară și pierderile să întristeze. Știm, că s'a întristat chiar și Domnul nostru Isus Hristos în grădina Ghetsemani, fiindcă ca Dumnezeu a cunoscut ce avea să sufere în trupul său în ziua următoare, cunoștea batjocurile, bătăile, rănille, cuiele, spinii și crucea, ce i le-a dat Vinerea mare. Intristarea Mântuitorului însă n'a adus nici cea mai mică stîrbătură în credința, în iubirea și în nădejdea lui ca om, ci l-a apropiat și mai mult — dacă se poate zice așa — de Părintele ceresc, căruia îi zicea: „Părinte, de voiești, să treacă paharul acesta dela mine; însă nu voia mea, ci a ta să fie“ (Luca 22, 42).

Durerile, morburile, și necazurile ne sunt soți fiecăruia în călătoria pământească. Dacă le suportăm cu răbdare, ne servesc și ne sunt isvor de fericire, iar dacă suntem nerăbdători, ne aruncă în prăpastie. Aceasta se va vedea mai bine din câteva exemple, cari s'ar putea spori foarte mult. În o familie cade capul, ocrotitorul și susținătorul ei. Rămâne femeia cu copii nevrîstnici, cu fața brăzdată de lacrămile durerii și cu inima zdrobită de întristare. „Ce să fac, Doamne?“ — zice ea. „Ce se va alege din copilașii aceștia și ce va fi cu mine? Bunul Dumnezeu îi șoptește, cum ne șoptește tuturor... Deodată ea se ridică, își chiamă copilașii lângă ea, îi strânge în brațe, îi sărută și le zice: Copilașii mamei, ați rămas pușori orfani, fără tată, dar să nu ne uităm, că avem un Părinte în cer, care ne scutește, care poate să ne ajute, vrea să ne ajute și ne va și ajuta, dacă ne vom ruga, dacă vom fi buni cu toți și dacă vom munci și vom cruța“. — Zis și făcut. — Și acum închipuiți-vă, iub. creștini, cum se pogoară în familia aceea tot mai mult îndestulirea și bucuriile, cum se umple casa lor de mărire și bogăție. Mama, care nici când nu și-a pierdut nădejdea, la bătrânețe va binecuvânta pe Domnul pentru tot ce i-a dat, pentru că i-a ajutat, să făuriască din o întâmplare tristă noroc, iar fiii buni și evlavioși vor fi mândria ei și podoaba tineretului din comună. — Oare ce s'ar fi ales de femeia aceea și de familia ei, dacă, după înmormân-

tarea soțului său, s'ar fi cufundat zi de zi tot mai mult în plâns. În supărare, dacă ar fi început să-și blasteme soarta, să murmure împotriva lui Dumnezeu, să nu-și vadă de copii, de casă, de economie? Ori'ce s'ar fi întâmplat, atunci, când, după un timp oarecare femeia din vorbă și-ar fi alungat urâtul și întristarea cu beutura, cu umblatul din casă în casă, ori cu alte blăstămății? Familia aceea s'ar fi destrămat, pierzându-și și avere și cinste și sănătate și, probabil, și sufletul.

Alt exemplu: Un bărbat destul de tânăr, cu multă învățătură și cu slujbă frumoasă, bun, harnic și cinstit, rămâne fără soție. Se supără nebunește. Se socotește cel mai nefericit om. Se roagă mai puțin. Crede mai slab. Umblă mai mult singur. Nu-și mai află plăcere în muncă și în binefaceri. Nu mai judecă normal și într'un moment negru ca păcatul își ia viața, a cărei stăpân e singur Dumnezeu. — Alt bărbat, rămas văduv, cam în aceleași împrejurări, se întristează și el, dar nu să lasă învins. Muncește din greu, învață sirguincios și împăraștie mila creștinească prin toate ungherele, pe unde domnește sărăcia, boala și neputința. În o astfel de viață își caută și își află plăcerile sufletești. În munca ideală, prin care răspândește binefaceri și bucurii își îneacă toată durerea de pe urma pierderii soției sale.

I. C., din pildele aceste și din multe altele, pe cari le cunoașteți și voi, puteți înțelege ușor, pentru ce Dumnezeu, cunosătorul adevărat al inimelor noastre ne-a arătat urmările înfiorătoare ale întristării peste măsură și ne-a îndemnat și ne îndeamnă să alungăm acest sentiment din sufletele noastre, ori să-l înfrânăm. Așa la Isus Sirah cetim: „Nu da spre întristare sufletul tău și nu te năcăji pe tine cu sfatul tău” (30. 21), pentru că „Omului trist i-se uscă oasele” (Pil. lui Sol. 17, 22.) și „precum molia în haină și cari: în iern, așa voia omului cea rea strică inima” (Ibid. 25, 21.). În alt loc zice Spiritul Sfânt, să grijim, că „din întristare vine moartea și întristarea inimei slăbește virtutea. Întru necaz rămâne împreună și întristarea. Nu da întristăciunei inima ta, ci o depărtează pe ea, aducându-ți aminte de cea din urmă”. (Is. Sir. 38, 20—22.) Tot din motivul acesta ne știe și sf. Pavel (I. Tes. 4, 13.): „să nu vă întristați ca și ceilalți, cari n'au nădejde”, adică cum fac păgânii.

S. A., ori câte necazuri și ori câte pierderi ne-ar intim-pina în viață, să nu ne supărăm păgânește, că ne pierdem

credința, ca Toma necredinciosul și nădejdea, ca nefericitul Iuda. Dacă întreg drumul vieții noastre ar fi împrejmuț cu cruci și pe cruci ar croncăni corbi, să nu desperăm, fiindcă și acolo e mâna Atotputernicului, care ni-se întinde numai să o dorim din inimă, apoi cei ce să încred în Domnul, întinerec cu puterea și vor lua aripi ca vulturii, alerga-vor și nu vor osteni, umbla-vor și nu vor flămânzi" (Isaie 40. 31.).

Intristarea s'o alungăm cu rugăciunea, cu munca, cu conversarea cu oameni înțelepți, cu admirarea naturii, cu încunjurarea păcatelor și mai ales cu speranța în răsplata fericirii de veci. Atunci unul fiecare va avea prilej de a se convinge de bunătatea și puterea lui Dumnezeu, ca Toma, și a zice liniștit și cu pace: Domnul meu și Dumnezeul, fii binecuvântat pentru tot ce mi-ai dat. Amin. SENIOR.

Predică pe Dumineca Mironosițelor.

„Cine ne va răsturna piatra dela intrarea mormântului" (Marc. 16. 4).

Femeile cucernice, cari au fost de față la înmormântarea lui Isus, s'au re'ntors în Ierusalim cu gândul hotărît de-a veni din nou la mormânt, ca să ungă cu mireme binemiroitoare trupul sfânt al Răscumpărătorului. Neputându-și înfăptui planul în ziua următoare, — fiindcă era Sâmbăta — s'au pornit la drum în revărsatul zorilor, Dumineca. Mânate de dorul fierbinte, de-a revedea cel puțin trupul neînsuflețit al Mântuitorului, își grăbesc cu iuțea pașii, cari au să le conducă la ajungerea scopului inimei lor. Nu voesc să știe de greutățile drumului, nesocotesc eventuala judecată a oamenilor, înfruntă cu bărbăție primejdiile, cari le-ar putea ajunge, din faptul, că merg să cerceteze mormântul unui rău făcător — după părerea jidovilor — judecat la moarte între blestemele și injurăturile unui popor întreg. Le împrumută însă putere aproape peste fire iubirea, care e tare, ca și moartea și care nu se teme de primejdii, ci le învinge pe toate. O singură împrejurare pare, că le neliniștește, anume: cine ne va răsturna piatra cea mare dela ușa mormântului? Totuși nu se opresc, ci așezându-și toată încrederea în ajutorul bunului Dumnezeu, își urmează cu zor calea începută. Mergeți cu îndrăzneală numai înainte, cucernice femei, pentru că bunul Isus văzând

insufletețrea voastră curată și iubirea voastră nefățărită s'a îngrijit deja, ca piatra să fie delăturată dela mormânt și pe ea șede îngerul Domnului, care depărtând pe vrășmași vă așteaptă, ca să vă mângăe cu vestea îmbucurătoare a învierii lui Isus! Oh, cât e de bun Domnul cu aceia, cari-l caută și-L iubesc pe El.

Vedeți, iub. asc., cum răsplătește Dumnezeu gândul cel bun al oamenilor. E de lipsă însă, ca noi să nu ne înspăimântăm de greutatea ce ni se pun în calea înfăptuirii lui. Să nu părăsim drumul bun apucat, ci să mergem cu încredere înainte. Noi suntem slabi și neputincioși, dar e puternic și îndurător Dumnezeu. Este cuprins cineva dintre voi de vre-o patimă rea și cunoscându-o se îngrozește, că nu va putea scăpa de ea? Aibă numai gândul curat și dorul statornic de-a o învinge și greutatea începutului cu încetul se va ușura și ajutorul Domnului de bună seamă nu-i va lipsi, ca să-și ducă planul la isbândă. Încă nime nu s'a rușinat, dacă și-a pus nădejdea în Dumnezeu. Nime nu se ispitește peste puterile lui și Domnul ne gătește calea, ca noi să rămânem statornici în hotărîrea bună. El răstoarnă pietrele dinaintea noastră, împrășteie înclinările noastre cele rele și nimicește pe contrarii noștri. Când Dumnezeu e cu noi, cine va avea putere asupra noastră? Cu dreptul zice psalmistul: Domnul e luminarea și întărirea mea, de cine mă voi teme. (Ps. 26).

Cucernicele femei văd mormântul deschis și piatra cea mare, care era la intrare, răsturnată și deasupra ei șezând, în chipul unui tinăr îmbrăcat în haine albe, pe îngerul Domnului, încunjurat de o lumină ce părea, că întunecă strălucirea soarelui care atunci răsărea. Uimate de atâta frumuseță și surprinse de-o frică neașteptată la aceasta vedenie își încetinează pașii, dar îngerul cu glas dulce le îmbărbătează, zicând: nu vă temeți, pentru că eu știu, că ați venit să căutați pe Isus Nazarineanul cel răstignit, dar el nu e aici, ci a înviat cu dela sine putere, precum a spus mai înainte. Și astfel ele s'au învrednicit să se convingă cele dintâi despre învierea lui Isus.

Poate, că în clipita primă au fost cuprinse de durere inimile acestor femei, neaflând trupul lui Isus, pentru că au fost dedate să fie aproape de El și iubirea lor încă n'a fost atât de curată, ca să se poată lipsi de prezența Lui fericitoare, dar întristarea lor îndată s'a schimbat în bucurie. Și noi,

iub. asc., î-L căutăm pe Isus, dar uităm de multe ori, că noi pe pământ trebuie să căutăm pe Isus cel *răstignit*. Când noi dela faptele cele bune ce le săvârșim așteptăm totdeauna mângăere și îndestulare, atunci noi aievea nu-L căutăm pe Isus cel răstignit, ci, mai bine zis, pe noi înșine. Atunci un glas tainic din lăuntru nostru ne spune: El nu este aici, nu se află în mângăeri și îndestulări.

Inercarea cucernicelor femei, pe lângă toate ostenețele îndurate, n'ar fi fost plăcute lui Dumnezeu, dacă n'ar fi fost isvorite dintr'un gând curat, dintr'un scop nobil. Așa și faptele noastre numai atunci vor fi bineprimite înaintea lui Dumnezeu, dacă noi le facem cu gândul de-a plăcea singur Lui, de-a împlini voia Lui cea prea sfântă. Dacă ești milostiv, nu aștepta laudă din partea oamenilor. Dacă n-ai păgubit pe nime în averea sa, nu te socoti pentru aceasta drept. Dacă cercetezi regulat sf. Biserică, nu te ținea mai mult ca altul. Dacă ții posturile rânduite de sfânta Biserică, nu te îngâmfa pentru aceasta. Ci toate aceste și alte fapte bune să le împlinești, pentru că așa-i voia lui Dumnezeu și să le faci, pentru că datorința ta este să urmezi întru toate spusele Domnului. Fii încredințat, că pentru ele vei primi dreapta răsplătă dela dreptul Judecător, dar nici decum să n'o aștepti aceea dela oameni.

Iată, iub. asc., cari sunt învățăturile, ce se desprind din sf. evanghelie de azi și cari trebuie să le urmăm, dacă voim să fim — și trebuie să fim — credincioși adevărați ai sfintei noastre Biserici.

TELLUS.

Posta Redacțiunii.

H. I. B. în L. Sinodul dela 1833 din Bl. încă va fi bine primit, ca și contribuțiile despre *Sam. Vulcan*.

Dr. I. F. — Cum vezi, s'a făcut începutul. Esemplarele cerute se trag separat. Pentru anul proxim avem încă material berechet!

Păr. G. M. P. *Vremurile noi* au sosit! Le vor vedea și alții, în curând!